

OSMANLI TARİHYAZIMINDAKİ İNTİHALLERE BİR ÖRNEK: SİLAHDÂR'IN *NUSRETNÂME*'SİNDEKİ EDİRNE VAKASI ANLATISI

Özgür ORAL*

Öz: Osmanlı tarih yazarları, eserlerini inşa ederken kendi şahitliklerini yazdıkları gibi kendilerinden önceki kaynaklara da müracaat etmişlerdir. Bu yazarlardan kimi kaynaklarını ve kaynaklarından istifade biçimini belirtirken, kimi ise bu hususta tamamen sessiz kalmıştır. Osmanlı tarih yazarlarının kaynaklarını belirtmeden yapmış oldukları alıntıların intihal kapsamında değerlendirildiği bu yazıda, 18. yüzyılın önde gelen müelliflerinden Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa'nın *Nusretnâme* adlı eserindeki Edirne Vakası anlatısına yoğunlaşmıştır. Bu vaka esnasında Edirne'de bulunan Silahdar'ın, İstanbul'da çıkan isyanı anlatırken Rahîki Ali Çelebi'nin hadiselerin hemen ardından kaleme aldığı ve şimdiye kadar Osmanlı tarihçerince kullanılmayan vekayinamesinden intihal yaptığı tespit edilmiş, bunun yanı sıra Silahdar'ın kaynağını belirtmeme hususundaki bilinçli tercihi ve bunun muhtemel nedenleri tartışmaya açılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nusretnâme, Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, Rahîki Ali Çelebi, Edirne Vakası, İsyân, İntihal.

AN EXAMPLE OF PLAGIARISM IN OTTOMAN HISTORIOGRAPHY: THE NARRATIVE OF THE EDİRNE INCIDENT IN SİLAHDAR'S *NUSRETNÂME*

Abstract: During the process of composing their narratives, Ottoman chroniclers used previous chronicles and relied on their own firsthand accounts. In case they borrowed materials from previous chronicles some of them mentioned their sources, while others preferred to remain silent about acknowledging the sources. This article focuses on Ottoman chronicler Silahdar Mehmed Ağa's narrative of the Edirne Incident of 1703 in *Nusretnâme*, which is presented as an example of plagiarism. Silahdar Mehmed Ağa was in Edirne at the beginning of

* Dr., İstanbul Üniversitesi, ozoral@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3810-4748.

the incident, which started in the capital, and he had no chance to witness the event in person. However, in *Nusretnâme*, he offers a very detailed narrative. The article shows that Silahdar Mehmed Ağa, with some changes, plagiarized passages from a newly discovered chronicle of Rahiki Ali Çelebi which was written a couple of months after the Edirne Incident, and discusses the reasons of Silahdar Mehmed Ağa's silence about his source.

Key Words: Nusretnâme, Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, Rahiki Ali Çelebi, Edirne Incident, Rebellion, Plagiarism.

Giriş

Osmanlı tarih yazarları kendi anlatılarını oluştururken bizzat şahit oldukları hadiseleri yazdıkları gibi, sözlü ve yazılı kaynaklardan da istifade etmişlerdir. Sözlü kaynaklar aktarılan hadisenin aktörleri, şahitleri yahut aktör ya da şahitlerinden dinlediğini/duyduğunu söyleyen kişilerdir. Müellif, dinlediği bu şahadetleri kendi zihin süzgecinden geçirerek amacına muvafık bir biçimde eserinde kullanır. Bu durumda şayet aynı sözlü kaynağa nispetle bir başka müellif aynı hadiseyi yazmadıysa kaynağın ve müellifin kaynağa nispetle aktardığı bilginin sahihliğini tespit etmek neredeyse imkânsız gibidir.

Yazılı kaynaklarda da durum pek farklı değildir. Tarih yazarlarının resmi evrak kullandıkları durumlarda, her ne kadar resmi evrağın tarihçilik yöntemi açısından sıhhatine dair başka bir tartışma ortaya çıksa da anlatının sıhhati mesnedin sıhhatine muvafık bir biçimde kuvvetlenir. Ama bu Osmanlı tarih yazarlarının tamamının resmi tarihçi olmamaları ve arşiv malzemesinin her dileyenin kolayca ulaşabileceği bir şey olmaması dolayısıyla çok sık başvurabildikleri bir yöntem değildir.¹ Daha yaygın olan, tarih yazarlarının, kendilerinden önce üretilmiş olan tarih metinlerinden istifade etmeleri ve bunlara yapmış oldukları atıflardır. Sadece kendi şahit oldukları dönemi yazmıyorlarsa evvela bu bir zorunluluktur; anlattıkları hadiselerle dair bilgileri bir yer ya da birkaç yerden aktarmaları gerekir. Nitekim öyle de olmuştur. Kaynak neşirleri, bu ilişkiselliği yapılabildiği ölçüde ortaya koymaktadır. Bu manada neşirlerin en önemli bahislerinin kaynağın kendinden önceki metinlerle ilişkisinin kurulduğu değerlendirme kısımları olduğunu söylemek gerekir.²

¹ Resmi tarihçilerin yani vekayinüvislerin devlet evrakı kullanım usulleri ile ilgili olarak bkz. Bekir Kütükoğlu, "Vekayinüvis", *İslam Ansiklopedisi (MEB)*, c. 14, 1979, s. 273.

² Her ne kadar bir kaynak neşirinde yer almıyor olsa da alanın kurucu çalışmalarından biri olması dolayısıyla, Bekir Kütükoğlu tarafından yayımlanan *Katib Çelebi'nin "Fezlekesi"nin Kaynakları* isimli çalışmayı burada zikretmek gerekir. Metni kaynakları ile kurduğu ilişki

Bu ilişkiselliğin niteliğine biraz daha yakından bakınca, kendinden önceki metinlerle kurulan ilişkinin muhtelif biçimlerde tezahür ettiği görülür. Burada esinlenme, şerh etme, haşiye, zeyl yahut tariz yazma vb. gibi bahislere girilmeyecektir. Bu çalışmanın konusu itibariyle öne çıkan iki husus başka metinlerden yapılan iktibaslar ve intihaller olacaktır.

Arap ve İslam edebiyatında geniş bir yeri olan iktibas, Osmanlılarda da başvurulan bir edebi yöntem olmuştur. İktibasa özellikle ayet ve hadisler söz konusu olduğunda sıklıkla tesadüf olunur.³ Bu yazıda ise ayet ve hadis aktarımından daha da geniş anlamda, kaynak belirtip zaman zaman değiştirerek yazma (*paraphrase*) zaman zaman olduğu gibi alma (*quote*) şeklinde yapılan alıntılar iktibas kapsamında değerlendirilecektir. Bu açıdan, bir müellifin, bir başka müellifin adını zikretmek suretiyle aktardıklarının tamamı iktibas sınıfına sokulacaktır.

İntihalın esası ise başkasına ait bir fikri, bir mısrayı yahut bir cümleyi sahiplenmek, okuyanda bu ifadelerin kendine ait olduğu hissini uyandırmaktır.⁴ Bu açıdan bakınca kaynak göstermeksizin yapılan tüm alıntılar, ister değiştirerek yazma (*paraphrase*) şeklinde olsun ister olduğu gibi alma (*quote*) şeklinde, intihal sınıfına girmektedir. Osmanlı tarihi metinlerinin bir kısmının da bu arıza ile malul olduğu ileri sürülebilir.

Bu noktada, eser telif standartlarının oluşmadığı ve müellifin eseriyle olan ilişkisinin tanımını tam olarak yapmanın pek de mümkün olmadığı bir evrede intihal arayışı içerisine girmenin anakronik bir yaklaşım olarak değerlendirilmesi ihtimali ortaya çıkar. Muhakkak ki bugünkü anlayışa göre intihal olarak algılanabilecek hususların önceki yüzyıllarda eser telifinin esasını oluşturuyor yahut çok normal karşılanıyor olması mümkündür. Bu riske rağmen, intihal kavramının şiirle ilintili olarak önceki yüzyıllarda da kullanılıyor oluşu düz yazıya da aynı çerçeveden bakmamıza olanak verir kanaatindeyim.⁵ Ayrıca tarih eserleri söz konusu olduğunda, müellifin kendi

açısından inceleyen bu yayında ortaya konan tenkidi yaklaşım birçok çalışmaya da ilham vermiştir. Bekir Kütükoğlu, *Katib Çelebi'nin "Fezlekesi"nin Kaynakları*, İstanbul, 1974.

³ İsmail Durmuş, Mustafa Uzun, "İktibas", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 22, İstanbul, 2000, s. 52-54.

⁴ İsmail Durmuş, "İntihal", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 22, İstanbul, 2000, s. 347-350.

⁵ Orhan Köprülü, 1947 gibi erken bir tarihte *Târih-i Raşid* ile *Nusretnâme*'yi mukayese etmiş ve Raşid'in "intihal"ini tespit etmiştir. Bkz. Orhan F. Köprülü, "Râşid Tarihi'nin Kaynaklarından Biri: Silahdâr'ın Nusretnâmesi", *TTK Belleten*, XI/43, Ankara, 1947, s. 473-487. Bundan sonraki süreçte, kaynaklar üzerinde incelemeler çoğalsa da, nesir söz konusu olduğunda kaynak belirtmeden yapılan alıntılara işaret edilmesine rağmen intihal kavramının pek kullanılmadığını görüyoruz. Derin Terzioğlu 2007 yılında yayımladığı bir makalesinde intihal kavramını yeniden tartışmaya açarak "nesirde intihalın sınırı neydi" şeklinde bir soru

kaynağıyla kurduğu ya da kurmadığı ilişkinin bizatihi kendisi de bu hususta açıklayıcı olacaktır. Bu ön kabullerden hareketle ve intihali geçmiş yüzyıllarda da izlerine rastlayabileceğimiz bir olgu olarak varsayarak her müellifi kendi kaynaklarını kullanım şekli bakımından değerlendirmek ve intihal yapıp yapmadığına dair bir sonuca ulaşmak mümkün olabilecektir.⁶

Bu yazıda bunun bir örneği olarak Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa tarafından kaleme alınan *Nusretnâme* metnindeki 1703 yılında cereyan eden Edirne Vakası anlatısı ele alınacak ve müellifin, özellikle İstanbul'da çıkan isyanın ilk evrelerini anlatırken, döneme ait şimdiye kadar hiç kullanılmamış olan bir kaynaktan yaptığı alıntılar ortaya konacaktır. Ayrıca Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa'nın bizzat içerisinde yer aldığı bir hadise ile ilgili olarak neden başka bir kaynağa başvurma ihtiyacı hissettiği, neden bu kaynağın ismini zikretmediği ve kaynağı ne şekilde sansürlediği hususlarına yer verilecektir. Sonunda da bunun bir iktibas mı, yoksa bir intihal mi olduğu hususu tartışmaya açılacaktır.

1. *Nusretnâme* ve Kaynakları

Nusretnâme, Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa tarafından dönemin sultanı II. Mustafa'nın yönlendirmesi ile kaleme alınmaya başlanmıştır. Sultan Mustafa'nın tahta geçiş tarihi olan hicri 1106 /1695 yılından başlayarak 1133/1721 yılına kadar gerçekleşen birçok hadise bu metinde kendisine yer bulur. Osmanlı tarihçilerinin sıklıkla başvurdukları bu metnin şimdiye kadar altı nüshasının varlığı tespit edilmiştir. Ahmed Refik'in *Silahdar Tarihi* neşrinin girişinde⁷ müstakil bir eser olarak varlığından bahsedilen *Nusretnâme*'nin Latin harflerine ilk kez aktarımı İsmet Parmaksızoğlu'nun Veliyüddin Efendi nüshası üzerinden sadeleştirerek yayımlaması suretiyle

sormuş ve Aşık Çelebi'nin, İbn-i Teymiyye'nin *es-Siyâsetü's-Şer'iyye* isimli eserine yaptığı çevirinin, Kadızade Mehmed tarafından "çok küçük değişiklikler yapılarak" kendi eseriymiş gibi sunulmasının bir intihal olarak değerlendirilmesi gerektiğini iddia etmiştir. Derin Terzioğlu, "Bir Tercüme ve Bir İntihal Vakası: Ya da İbn Teymiyye'nin *Siyâsetü's-Şer'iyye*'sini Osmanlıcaya Kim(ler), Nasıl Aktardı?", *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları*, c. 31/II, Cambridge, 2007, s. 247-275. 2011 yılında "Osmanlı Kültüründe Yazarlık ve İntihal Sorunları" isimli bir yazısıyla Hakan Erdem de Osmanlı müellifleri tarafından yapılan intihallerin bir "sorun" olduğu tespitini yapmış ve buna dair örnekler sunmuştur. Bkz. *İstanbul Üniversitesi Bilim Etiği Günü, Bildiriler*, İstanbul, 2011, s. 23-57.

⁶ "Kusursuz İntihal Yoktur": Nizâm-ı Cedidle İlgili Bir Risale Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Risalesine Nasıl Dönüştü? – bisavblog.

⁷ Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Silahdar Tarihi*, yay. haz. Ahmed Refik, c. I, İstanbul, 1928, s. XI vd.

gerçekleşmiştir.⁸ Eserin edisyon kritiği ise yine ana metin olarak Veliyüddin Efendi nüshası alınmak suretiyle Mehmet Topal tarafından 2001 senesinde doktora tezi olarak hazırlanmış⁹, bu tez çalışması daha sonra 2018 senesinde kitaplaştırılmıştır.¹⁰

Eserle akademik anlamda ilk ilgilenen isim olan İsmet Parmaksızoğlu yapmış olduğu sadeleştirmeye yazdığı kısa girişte *Nusretnâme*'nin kaynakları hususuna hiç değinmez. Bu konuyu ilk kez gündeme getiren tarihçi Vahid Çabuk olacaktır. 1997 senesinde yayımladığı bir makalesinde, *Nusretnâme*'nin kaynaklarından biri olan Nazmizade Murtaza Efendi'nin *Târih-i Seferü'l-Basra* isimli vekayinamesini Latinize ederek makalesine derc etmiş, her ne kadar *Nusretnâme*'de bu durum ifade edilmiş olsa da Silahdar'ın Osmanlıların Basra seferine dair hadiseleri Nazmizade'den büyük ölçüde iktibas ettiğini ortaya koymuştur.¹¹ Bu çalışmadan kısa bir süre sonra hazırladığı doktora tezinde Mehmet Topal, Çabuk'un tespitini doğrulamış, hatta Çabuk'un yapmış olduğu mukayesede *Nusretnâme*'nin Manisa nüshasını kullandığını, aslında günümüze intikal eden en eski nüsha olan Veliyüddin Efendi nüshası ile yaptığı mukayesede iki eser arasındaki farkın, daha önce tespit edilenden de az olduğu sonucuna ulaşmıştır.¹² Mehmet Topal ayrıca Silahdar'ın bir yöntem olarak, "Nazmizâde'nin kendisinden bahsettiği veya olayların içinde bizzat bulunduğunu hissettirdiği kısımları ve şiirleri çıkararak" metnini inşa yoluna gittiği ve fakat metnin muhtevasına zarar vermediği tespitini de yapacaktır.¹³

Aynı yerde Mehmet Topal'ın, Silahdar'ın Nazmizâde tarafından kaleme alınan *İcmâl-i Sefer-i Nehr-i Ziyâb* isimli başka bir raporu da eserine derc ettiğini ortaya çıkarması oldukça önemlidir. Silahdar, bu eseri de tıpkı *Tarih-i Seferü'l-Basra*'yı kullandığı gibi kullanmış, fakat bu sefer müellifi Nazmizade'ye herhangi bir atıfta bulunmamıştır.¹⁴

⁸ Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, sad. İsmet Parmaksızoğlu İstanbul, 1962, s. IV.

⁹ Mehmet Topal, "Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, Tahlil ve Metin (1106-1133/1695-1721)", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2001.

¹⁰ Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme: İnceleme-Metin (1106-1133/1695-1721)*, haz. Mehmet Topal, Ankara, 2018. Metnin bundan sonraki kısmında, *Nusretnâme*'ye yapılan tüm atıflar için tez yerine kitap versiyonu kullanılacaktır.

¹¹ Vahid Çabuk, "Nusretnâme'nin Kaynaklarından Tarih-i Seferü'l-Basra", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, s. 15, İstanbul, 1997, s. 321-380.

¹² Topal, a.g.e., s. 42.

¹³ Topal, a.g.e., s. 42-43.

¹⁴ Topal, a.g.e., s. 44-45.

Nusretnâme'nin kaynaklarını tartışmaya devam eden Topal'ın bir diğer tespiti ise, Silahdar'ın 1717 senesinde Avusturya cephesinde yaşanan olayları anlatırken bir yazılı kaynaktan istifade ettiği yönündedir. Metin içerisinde “Vezîr-i a'zam Halil Paşa bu ahvâli vukû'uyla yazup Sofya'da pâdişâh-ı âlî-cenâb hazretlerine arz u i'kâm idicek...¹⁵” şeklinde geçen ifade, Topal'a bunu düşündürür.¹⁶ O dönemde aktif bir görevi olmayan ve sefere katılmadığını bildiğimiz Mehmed Ağa'nın bu raporu görüp tarihinin bu kısmını buradaki bilgilerden inşa etmiş olması olasıdır. Silahdar'a dair yazdığı biyografide onun eserlerinin kaynakları bahsine değinen Abdülkadir Özcan, Silahdar'ın bir saray görevlisi olması dolayısıyla birçok belgeyi gördüğünü ve eserlerinde kullandığını belirtir.¹⁷

Tabii ki, son olarak kendi yaşadığı dönemin tarihini yazan Silahdar'ın şahit olmadığı olaylarla ilgili olarak işittiği sözlü kaynakların da mevcut bulunduğunu söylemek gerekir. Topal, bu duruma da vurgu yapmış, onun kendi işittiklerine dair yaptığı atıflarına ilişkin muhtelif örnekler vermiştir.¹⁸ Özcan ise Silahdar'ın 1704-1721 arası hadiseleri muhtasar olarak yazmasının nedenini, o dönemde aktif görevde olmadığı için daha ziyade duyduklarını yazması olarak ifade eder.¹⁹ Ama öyle anlaşılıyor ki, *Nusretnâme*'nin en önemli kaynağı, metin içerisinde Silahdar'ın da sık sık vurguladığı üzere, kendi şahitlikleridir.

2. *Nusretnâme*'de Edirne Vakası'nın Ele Alınışı

II. Mustafa'nın hal'ine ve III. Ahmed'in cülusuna yol açan Edirne Vakası Osmanlı tarihinin ilgi çeken hadiselerinden biridir.²⁰ Bu yüzden 18. yüzyıl tarih yazarları da bu konuya ilgi göstermişlerdir. Kimi manzum yahut mensur müstakil eserler kaleme alarak yalnızca Edirne Vakası'nı anlatmış,

¹⁵ Topal, a.g.e., s. 1079.

¹⁶ Topal, a.g.e., s. 45-46.

¹⁷ Abdülkadir Özcan, “Silahdar Mehmed Ağa”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 37, İstanbul, 2009, s. 196.

¹⁸ Topal, a.g.e., s. 49.

¹⁹ Özcan, a.g.m., s. 196.

²⁰ Edirne vakası ile ilgili müstakil çalışmalar için bkz. Hrand D. Andreasyan, “Balatlı Georg'a Göre Edirne Vakası”, *Tarih Dergisi*, c. XI, İstanbul, 1969, s. 47-62; Rifa'at Ali Abou-el-Haj, *The 1703 Rebellion and the Structure of Ottoman Politics*, Leiden, 1984. Türkçesi *1703 İsyanı ve Osmanlı Siyasetinin Yapısı*, çev. Çağdaş Sümer, Ankara, 2011; Raşit Gündoğdu, “Uşşakîzâde İbrahim Hasib Efendi Gözüyle Edirne Vakası, *Erzurumlu Şeyhulislam Seyyid Feyzullah Efendi Sempozyumu (31 Ekim-2 Kasım, Erzurum) – Tebliğler*, ed. Ömer Kara, Erzurum, 2015, s. 181-185; Gül Şen, “Das Ereignis von Edirne (1703): Astrologie als Strategie zur Herrschaftslegitimation und Kontingenzbewältigung”, *Das Mittelalter*, c. 20(1), 2015, s. 115-138; Tahir Sevinç, *1703 Edirne Vakası*, İstanbul, 2019.

kimi ise dönem tarihini yazarken, esasen çok da uzun bir zamana yayılmayan bu hadiseye eserinde oldukça geniş yer vermiştir.²¹ Bu keyfiyet hadisenin öneminin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa sonradan Edirne Vakası olarak adlandırılacak olan İstanbul'daki cebeci isyanı patlak verdiğinde, Edirne'de II. Mustafa'nın hizmetinde görev yapmaktadır; o esnada henüz dülbent ağalığından çuhadarlığa²² terfi ettirilmiş olan Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa'ya, tarih yazma görevi bizzat II. Mustafa tarafından tevdi edildiğinden, isyana dair notlar tutmuş olmalıdır. Eserini tekml etme sürecinde bu notlara başvurduğunu tahmin ettiğimiz Mehmed Ağa, Edirne Vakası'na eserinde oldukça geniş yer verir. *Zuhûr-ı Vak'a-i Azîme ve Gulüvvi-i Asker ve Ulemâ der-Şehr-i İstanbul ve Hücûm-ı Edirne ve Hal'-i Sultân Mustafa Han ve Cülûs-ı Birâdereş-i Sultân Ahmed Han-ı Sâlis, Azl ve Nefy ve Katl-i Şeyhü'l-islam Seyyid Feyzullah Efendi ve Avdet ve Azîmet-i Hümâyûn be-Şehr-i Kostantiniyye* başlığı altında hadiseyi anlatmaya başlayan Mehmed Ağa, III. Ahmed'in cülusu sonrası başta tavizler verdiği isyancıları tasfiye etmeye başlamasına kadar geçen süreci kırkın üzerinde başlıkta ele almıştır:

Edirne Vakası'na dair oldukça detaylı bir anlatı oluşturduğu görülen Silahdar'ın bu anlatısında kabaca üç kademeli bir sürecin varlığı dikkati çeker. İsyanın İstanbul'da başlaması ve olgunlaşması, isyan haberinin Edirne'ye ulaş[tırıl]ması ve yaşanan taht değişikliği, yeni sultanın isyan sürecine dahil ve isyancıları tasfiyesi. Silahdar Mehmed Ağa, isyan başladığında, yukarıda da ifade olunduğu üzere Edirne'de, Sultan II. Mustafa'nın yanındadır. Toplumsal gerginliğin had safhaya ulaştığı ve isyancılara karşı seferberlik çağrılarının yapıldığı böyle bir anda, Mehmed Ağa'nın tarih yazımı için ne kadar not tutabildiğini, tutabildiyse şayet bu

²¹ Naîmâ Mustafa Efendi, *Târih-i Na'îmâ (Ravzatü'l-Hüseyn fî Hulâsati Ahbâri'l-Hâfikayn)* haz. Mehmet İpşirli, c. IV., Ankara, 2007, s. 1857 vd.; Uşşakîzâde es-Seyyid İbrâhîm Hasîb Efendi, *Uşşakîzâde Târîhi*, haz. Raşit Gündoğdu, c. II, İstanbul, 2005, s. 583 vd.; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayîât, Tahlil ve Metin (1066-1116/1656-1704)*, haz. Abdülkadir Özcan, Ankara, 1995, s. 778 vd.; *Anonim Osmanlı Tarihi (1099-1116/1688-1704)*, yay. haz. Abdülkadir Özcan, Ankara, 2000, s. 223 vd.; Müminzâde Seyyid Ahmed Hasib Efendi, *Ravzatü'l-Küberâ, Tahlil-Metin*, yay. haz. Mesut Aydın, Ankara, 2003; Osman-zade Ahmed Taib, *Kitâb-ı Edirne Vakası*, haz. Süleyman Lokmacı-Rukiye Özdemir, İstanbul, 2021; Şefik Mehmed Efendi, *Şefiknâme*, İstanbul, h. 1282. (Bu eserle ilgili Turgut Koçoğlu tarafından bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. “Şefik-nâme, Şefik-nâme Şerhi ve Edhem ü Hümâ Mecmuası (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)”, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri Üniversitesi, 2004.)

²² Mehmed Ağa çuhadarlık vazifesine 5 Rebiülevvel 1115/19 Temmuz 1703 tarihinde getirilmiş, İstanbul'daki isyan tam da bu sırada patlak vermiştir. Bkz. Abdülkadir Özcan, “Silahdar Mehmed Ağa”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 37, İstanbul, 2009, s. 195.

notları aradan kaç yıl geçtikten sonra temize çekip bir anlatı oluşturduğunu bilemiyoruz ama anlatıdaki detaylardan isyan sürecinin tüm aşamalarından haberdar olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Nitekim, *Nusretnâme*'nin, Edirne Vakası ve vakanın aktörü/mağduru olan Şeyhülislam Feyzullah Efendi'ye dair tüm çalışmalarda, temel başvuru kaynaklarından biri olması bununla alakalıdır.

Nusretnâme'nin özellikle Edirne Vakası söz konusu olduğunda kıymeti döneminde de anlaşılmış olmalıdır. Orhan F. Köprülü, 1947 senesinde kaleme almış olduğu bir makalede²³, vakanüvis Mehmed Raşid Efendi'nin *Nusretnâme* metnini isim vermeden kullandığını ve onun "intihâlini kat'î olarak tesbit" ettiğini iddia eder.²⁴ Bu iddia, Çabuk ve Topal tarafından da desteklenmiştir. O yıllarda henüz ilmî neşri yapılmamış olan Mehmed Raşid Efendi'nin *Tarih*'i 2013 yılında Abdülkadir Özcan'ın riyasetinde bir heyet tarafından neşr olunduğunda Özcan, bu metne yazdığı giriş yazısında Köprülü'nün açtığı yolu takip ederek Mehmed Raşid Efendi'nin isim vermeden *Nusretnâme*'den aldıklarına dair bir bahis açmıştır.²⁵ Tüm bu isimlerin üzerinde uzlaştıkları husus, Raşid Mehmed Efendi'nin, özellikle Edirne Vakası anlatısında *Nusretnâme*'den kaynak belirtmeden bir alıntı yaptığı yönündedir.

Bu anlamda, bir intihal mağduru olduğunu iddia edebileceğimiz Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa'nın anlatısındaki bir boşluk eser hakkında yazan müelliflerin dikkatini çekmemiştir. Edirne Vakası yaşanırken Edirne'de bulunan ve İstanbul'daki hadiselerden doğrudan haberdar olması mümkün olmayan Mehmed Ağa, nasıl olmuş da İstanbul'da yaşanan hadiseleri, aktörler arasındaki tartışma ve diyalogları bu kadar canlı bir biçimde resmedebilmiştir? Bunun iki ihtimali olabilir. Kendi şahadeti söz konusu olamayacağına göre ya birinden işitmiş olması yahut bir kaynağa başvurmuş olması gerekir. Oysa müellifin metninde bu her iki olası kaynağa dair de herhangi bir iması yer almaz. Fakat, aşağıda izah edeceğim üzere, Edirne Vakası özelinde intihal mağduru olan Silahdar'ın kendisi de aynı hadisede esasen bir intihalin failidir. İsyanın ilk evresini, Rahikî Ali Çelebi'nin *Vak'a-yı Sultân Mustafa der-Edirne* isimli eserinden yazmış, metnin içeriğini kendi fikriyatına muvafık bir biçimde eğip bükmüş ve metnine o şekilde dahil etmiştir. Buna dair örneklere geçmeden önce, alıntılarının kendisinden

²³ Orhan F. Köprülü, "Râşid Tarihi'nin Kaynaklarından Biri: Silahdâr'ın Nusretnâmesi", *TTK Belleten*, XI/43, Ankara, 1947, s. 473-487.

²⁴ Köprülü, a.g.m., s. 475.

²⁵ Raşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Târih-i Râşid ve Zeyli*, haz. (Abdülkadir Özcan vd.), c. I, İstanbul, 2013, s. XXVIII.

yapıldığı, bir kütüphanede unutulup şimdiye dek hiç kullanılmamış bu kaynağa ve müellifine dair bilgi vermek yerinde olacaktır.

3. Rahikî Ali Çelebi ve *Vak'a-yı Sultân Mustafa der-Edirne*

Rahikî Ali Çelebi'nin kimliği hakkında çok fazla bilgi mevcut değildir. Böyle bir müellifin ve *Vak'a-yı Sultân Mustafa der-Edirne* adlı bir eserinin varlığına dair ilk bilgiler 1925 senesinde Edward Blochet'nin yayımlamış olduğu Fransız Milli Kütüphanesi'nde yer alan Arapça yazmalar kataloğunda karşımıza çıkar.²⁶ Blochet, Arapça yazmalar içerisindeki 6053 numaralı mecmuadan bahsederken 44v'den itibaren II. Mustafa'nın tahttan indirilişi ve III. Ahmed'in tahta geçişine dair, hadisenin gerçekleştiği tarih olan 1115/1703-1704 tarihinde yazılmış bir risale olduğunu ifade eder. Fakat, metnin Türkçe mi, yoksa Arapça mı olduğuna dair herhangi bir bilgi vermez.

Bu kataloğun yayımlanmasından çok kısa bir süre sonra, 1927 senesinde *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* isimli derlemesini tamamlayan Franz Babinger, bu bilgidan hareketle eserinde Rahikî Ali Çelebi'ye yer vermiştir.²⁷ *Vak'a-yı Sultân Mustafa der-Edirne*'yi görmediği anlaşılan Babinger, bu ismin Arapça olmadığını anladığından, eserin isyanı Arapça olarak tasvir ettiği şeklinde vermiş olduğu bilgideki "Arapça" ibaresinin yanına bir soru işareti koymuştur. Öte yandan Babinger, Rahikî Ali Çelebi'ye dair biyografik bilgi eksikliğini de gidermek için *Sicill-i Osmani*'ye başvurmuş²⁸, orada esasen bir kemankeş olan ve 1129/1716-1717'de vefat edip Ok Meydanı'na gömülen Rahikî Ali Ağa'ya ait bilgilerden hareketle bu iki şahsın aynı şahıs olduğunu iddia etmiştir.²⁹

Mecmuanın fihristinde *Vak'a-yı Sultân Mustafa der-Edirne tahrîr-i Rahikî Çelebi* şeklinde kaydedilmiş olan eserin girişinde sadece "Bin yüz on beş senesinde vâkî' cülûs-ı hümâyûnda zuhûr eden vekâyi'i Rahikî Ali Çelebi tahrîr eylemiştir ki kendi hattıdır" yazılıdır. 44b-90a varakları arasında yer alan metinde, herhangi bir başlıklandırma söz konusu değildir. Eser, 3 Rebiülevvel 1115/17 Temmuz 1703 tarihinde çıkan cebeci isyanı ile başlayıp, 17 Receb 1115/26 Kasım 1703 tarihinde Tefvîkizade'nin azline kadar geçen dört buçuk ay içerisinde yaşananları içerir. İsyân esnasındaki

²⁶ E[dward] Blochet, *Bibliothèque Nationale, Catalogue des Manuscrits Arabes Nouvelles Acquisitions (1884-1923)*, Paris, 1925.

²⁷ Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, Ankara, 1992, s. 265-266.

²⁸ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, c. IV, İstanbul, 1996, haz. Nuri Akbayar, s. 1342.

²⁹ Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, Ankara, 1992, s. 265-266.

rolünü tespit edemediğimiz müellifin büyük ölçüde kendi şahadetlerinden hareketle telif edilmiş bu metin içerisinde sözlü yahut yazılı bir kaynağa atıf yer almamaktadır. Eserin, tamamlanma tarihi 1115/1703-1704 tarihli olup, bu özelliği itibariyle Edirne Vakası'na dair kaleme alınmış tespit edilen en eski eser olduğu söylenebilir. Eserin içerisinde yer aldığı mecmuadaki en yeni tarihli metin, Ömer ibn-i el-Hâc Ahmed Efendi Osmancığî tarafından istinsah edilen *Ebyât-ı Ta'lîm-i Müte'allim* isimli eserdir; onun da istinsah tarihi 1140/ 1727-1728'dir. Mecmua da bu yıllarda tamamlanmış olmalıdır. *Vak'a-yı Sultân Mustafa der-Edirne* isimli eser ne kadar istinsah edildi ve ne kadar okundu tespit etmek mümkün değildir. Ama eserin kaleme alındığı tarih olan 1115/1703-1704 tarihiyle, *Nusretnâme*'nin bitiriliş tarihi olan 1131/1719-1720 tarihleri arasında bir vakitte aşağıdaki örneklerden hareketle bir şekilde Silahdar'ın eline geçtiğini söylemek mümkündür.

4. *Nusretnâme* ile *Vak'a-yı Sultân Mustafa der-Edirne* Arasındaki Benzerlikler

4. 1. İstanbul'da Cebeci İsyanı'nın Başlaması

a- *Vak'a-yı Sultân Mustafa*

“... “her birimizi bir tarafa sürerler” deyüp âhar re'y ü tedbîrleri bunun üzerine karâr buldu ki “ale's-seher hemen cebehâneye kapanup müsella olup ulûfemizi isteriz deyü gülbang-i Muhammedî götürüp dururuz” deyüp karâr eylediklerinde yine içlerinden biri ki şorbacıardan bu haberi getireni cebehânededen taşra atup varup kethüdâlarına haber edüp “hâl şu minvâl üzeredir” dedikde i'timâd eylemeyüp tekrâr âdem gönderüp ahvâle muttali' olunca cân başına sıçrayup hemen yerinden durup cebecibaşıya varup ol dahi haberdâr olunca bir kaç kerre cebehâneye âdemler irsâl eyleyüp “oğullar gelin bu işden fâriğ olunuz. Ulûfeleriniz karîben tahsîl edüp verilür” dedikde aslâ ısgâ

a- *Nusretnâme*

“... her birimizi tutdurup nefy ve zindânlarda boğdurup helâk ideceği emr-i mukarrer” deyüp re'y ü tedbîrlerin bunun üzerine karâr verdiler ki “ale's-seher pür-silâh cebe-hâneye kapanup “ulûfemiz” deyü gülbang çeküp duralım” didiler. Ve kendülere uymayan ba'zı odabaşılardan darb-ı şedîd iderek kapudan taşra eylediklerinden sonra “mürûr itmiş on kıst ulûfemiz üçyüz kîse akçe ider, bi't-tamâm virilmeyince cem'iyetimizi dağıtmayalım” deyü ahd [ü] mîsâk eylediler. İçlerinden bir çorbacı kendüyi taşra atup kethüdâlarına varup haber viricek i'timâd itmeyüp âdem gönderdi. Kazıyye ma'lûm olunca cân başına sıçrayup cebeci-başıya varup haber virmekle bir kaç

etmeyüp...³⁰”

b. Vak'a-yı Sultân Mustafa

“...cebeciler kethüdâsıyla cebeciler efendisini haber edüp ale't-ta'cîl Sekbânbaşı Murtaza Ağa ki, Hâşimzâde demekle ma'rûf, da'vet edüp bu ahvâli müşâvere eylediklerinde ağa-yı mezkûr istimâlet virüp “elem üzre olmayın şimdi varup bunları teskîn ederiz” deyüp ve binüp dört beş yüz kadar âdem ile cebehâneye varup “murâdınız nedir oğullar” dedikte cümlesi bir uğurdan “ulûfemizi isteriz” deyüp cevâb verdikte, ol dahi paşaya haber gönderdikde, paşayı mezbûr dahi bâb-ı hümayûnda kapıcıların ulûfesinin nâ-tamâm birkaç kese akçesi bulunmağla, altı yük kadar akçeyi gönderüp bunun ile mezbûrları men' ü def' olunur kıyâs eylemekle, Hâşimzâde dahi akçe-yi mezbûru bunlara arz edüp bunlar dahi zarûrî râzı olup kusûrun dahi ale'l-kadar tahsîl edüp bunlara vermek şartıyla sulh edüp paşaya cebehânedan çıkup gelüp haber verdi...³²”

kerre cebe-hâneye âdemler irsâl eyleyüp, “gelün oğullar bu işden fâriğ olun, bi't-tamâm ulûfenizi tahsîl ve teslîm ideyim” didüğün aslâ ısgâ itmeyüp...³¹”

b. Nusretnâme

“...Bu mahalde Segbân-başı Hâşimzâde Seyyid Murtazâ Ağa da'vet ve bu emrde meşveret idüp “Paşa oğlum elem üzere olma varup te'lîf-i kulûb idüp def' iderim” didi. Ve beşyüz kadar dal-fes yeniçeri ile cebe-hâneye varup “murâdınız nedir” diyicek, yek-dil ancak bir ağızdan “ancak kasdımız ulûfedir” demeleriyle kâ'immakâm paşaya i'lâm eyledi. Paşa dahi bâb-ı hümayûnda mahfûz kapucuların birkaç kîse ulûfe akçesi bulunup “kusûrun bugün tekmîl ideriz” deyüp gönderdi. Kabûl itmişler ve ol dahi kâ'immakâm paşaya gelüp haber vermiş iken...³³”

³⁰ Vak'a-yı Sultân Mustafa, v. 44a.

³¹ Nusretnâme, s. 716-717.

³² Vak'a-yı Sultân Mustafa, v. 44b-45a.

³³ Nusretnâme, s. 717.

c. Vak'a-yı Sultân Mustafa

“... ba'zı erzelden[?] hâzır[?] olan nâs cebehâneye girüp “Ey oğullar ne durursuz. Sizin maslahatınız bunda kapanup durmağla olmaz. Hemen re'y budur ki bayrak kaldırıp doğru Et Meydânı'na varup yeniçeri ocağıyla bir olup, anlardan isti'ânet taleb edüp ve biz dahi cümlesinden mu'în oluruz” dediklerinde anlar dahi bu haberdan sürür olup evvel verdikleri akçeyi dahi haber alup kapıcıların ulûfesi olduğun bilüp akçeyi geri bâb-ı hümâyûna gönderüp biz bu sulhe râzı değilüz ve biz ulûfe dahi istemeziz bizim şer'le da'vâmız vardır. Emr-i şer'” deyüp ol gece dahi cebehânedeyatup gitdikçe bu haber şehre münteşir olup anlar dahi ol gece cebehânedeyatup üzere olup sekbânbaşı dahi yeniçeri odalarına haber edüp bin kadar âdem ile cümlesi müsella Paşa Kapsu'suna gelüp terziler kârhanesine dolup hâzır u âmâde durdular...³⁴”

d. Vak'a-yı Sultân Mustafa

“... Murâdları bu ki cebehâneyi muhâsara edüp içinde olan derdmendleri kırıp helâk edeler ve paşa-yı mezbûr dahi Hâşimzâde'ye iki kıt'a cebeciyan-ı mezkûrun kırılması için fermân verüp bunlar bu güne tedârik üzere iken cebeci tâyifesi dahi bu güne hareketden haberdâr olduklarında beyinlerinde

c. Nusretnâme

“...içlerinden ba'zı ikâz-ı fitneleri “ne durursuz sizin işiniz bunda kapanup durmakla bitmez. Hemân At Meydanı'na varalım yeniçeri ocağından isti'ânet taleb idelim” dimeleriyle evvel aldıkları kapucu ulûfesini girüye redd idüp “biz bu sulha râzı olmazız şer' ile da'vâmız var emr-i şer'in” diyerek ol gece dahi cebehânedeyatdılar. Bu haber-i pürmelâl şehre münteşir olup halka bir vehm-i azîm düşüp inkılâb üzere oldılar. Ve irtesi çehâr-şenbih gün segbân-başı yeniçeri odalarına haber gönderüp bin kadar müsella yeniçeri getirüp kâ'immakâm paşa kapsusunda vâkı' terziler kârhanesine doldurdi...³⁵”

d. Nusretnâme

“... Ve cebehâneyi varup muhâsara ve içlerinden ba'zı müfsidlerin ele getirüp cezâsını tertîb fikrinde fermâna muntazır olduğun cebeci tâ'ifesi işidüp bayraklar açup, gülbâng çeküp cebehânedeyatdılar. Ve divân yoluyla Yenibâğçeye doğru teveccüh eylediler. “Allâhü ekber” şehre bir

³⁴ Vak'a-yı Sultân Mustafa, 45b.

³⁵ Nusretnâme, s. 717-718.

ahd edüp yekpârece gülbâng-i Muhammedî çeküp bayrak kaldırup Meydân-ı Lahm'a doğru Dîvân Yolu'ndan yürüdükde "Allâhu ekber" şehrin içine gulgule olup cümle dekâkin kapanup herkes bunların seyrine Dîvân Yolu'na cem' olup cebeciler dahi "ümme-i Muhammed. Bizim şer'le da'vâmız vardır. Emr-i şer'. Bize mu'în olun, pâdişâhımızı bulalım ve zulmü ve fesâdı ortadan kaldıralım. Bir alay fâsik ortalığı almış. Kendileri şeklen Müslümân içerüleri Kızılbaşdır" deyüp feryâd ederek Meydân-ı Lahm'a doğru revâne olduklarında herkes "Allâhu te'âlâ işinizi âsân ede" deyüp du'â ederek bunların ardınca ma'an Meydân-ı Lahm'a varup kapuya geldiklerinde yeniçeri tâyifesine haber olup bunlara meydân kapusun açmayup mezbûrlar kapu önünde feryâd edüp "bizim şer'le da'vâmız vardır. Biz pâdişâhımızın emrine mutî'leriz lâkin mühîn-i dîn ü devlet olanları istemeziz" [de]diklerinde halk dahi "eyledir" deyüp "açın kapıyı" deyüp kapıya zor eylediklerinde bunlar dahi "Allâh Allâh" deyüp içerüye girüp bayrakların odaların meydân kapusu önüne vaz' edüp ...³⁶

gulgule-i azîme düşüp cümle dükkânlar kapandı. Ve temâşâ-yı cünbiş-i cesâretlerine tezâhüm iden seyirci nâmına ba'zı erâzil ü eşhâs dahi mütâba'at ve hevâ-yı nefis ile yanlarına düşmekle ekserin idlâl ve halka-i cem'iyetlerine idhâl idüp "ümme-i Muhammed kimseye zarar [u] ziyânımız yok, ancak şer'le da'vâmız var bu Devlet-i Osmâniyye hâyinlerin istemeziz, siz de bize mu'în olun" deyüp feryâd iderek yeni odalar pîş-gâhında vâki' Etmeydân kapusuna vardıklarında mukaddem Yeniçeri meydân kapusun bend itmişler idi. Kapu önünde feryâd [u] figân itmeleriyle bu kadar halk-ı âlem mu'âvenet idüp zor ile kapuyu açdılar. Ve gülbâng çekerek içerü girüp livâ-yı tuğyânların (meydâna açılan) odalar kapusu önüne nasb eylediler...³⁷

³⁶ Vak'a-yı Sultân Mustafa, 45b-46a.

³⁷ Nusretnâme, s. 718.

e. Vak'a-yı Sultân Mustafa

“... Nâgâh sâdâtdan birkaç seyyid zuhûr edüp içlerinden biri başından tûlbendini çıkarup ortasından diküp bir ağacın ucuna bağlayup “Allâh Allâh” deyüp bayrağı alup Sultân Mehmed Câmî'ine doğru yürüyüp murâdları bu ki varup İstanbul kâdisını alup getüre. Bunlar Sultân Mehmed Câmî'ine varınca halk bunlara teb'iyet edüp on on beş bin âdem cem' olup Sultân Mehmed'in imâret suhteleri dahi bunlara uyup ulemâ dahi uydu. Lafz şehrd e şâyî' olunca halk dahi ziyâde rağbet edüp gürûhen gürûh Meydân-ı Lahm'a cem'iyet edüp ve yeniçeri tâyifesi dahi bu haberi istimâ' edince nev'an-mâ bunlara meyl üzere oldular. Ammâ Hâşimzâde'nin tenbîh üzere odaların meydân kapusun açmayup durdular. Hükâmın ise murâdları bu ki gece olunca herkes hânesine çekilüp cebeci yalnız kaldıkda odalardan yeniçeri ile çıkup bunları perîşân edüp eğer karşı kohlarsa belini kırılar. Ammâ İstanbul kâdisına tarafına giden halk varup kâdînin hânesini basup kendüyi tutup doğru Meydân-ı Lahm'a getirüp oturtdular...³⁸”

e. Nusretnâme

“... ve bunlardan bir mıkdar emîr ifrâz ve birinin sarığın çıkarup bir ağaç başına bağlayup gülbâng çekerek Sultân Mehmed Câmî'ine doğru yürüyüp, İstanbul Kâdisı Seyyid Mahmûd Efendi'yi getürmeğe âzim oldular. Ve Sultân Mehmed'e varınca halk bunlara teba'iyet itmekle beş-onbin kadar âdem cem' olup câmî-i mezkûr suhteleri dahi bunlara mutâba'at itmeleriyle “ulemâ dahi tâbi' olmuş” sadâsı şâyî' olunca, halk dahi ziyâde cem' olup gürûh-ı mekrûh Meydân-ı lahme doldular. Ve yeniçeri tâ'ifesi nev'an teba'iyet üzere olup, lâkin segbân-başının tenbîhi havfından odaların Meydân-ı lahme açılan kapusun muhkem kapayup durdular. Ve hükâm-ı zâbitânın re'y ü tedbîrleri “ahşam olıcak halk dağılup evlerine gitdikde bunları yeniçeriye kırdırır ve perîşân itdiririz” fikrinde oldular. Ve İstanbul kâdisı tarafına giden halk, kâdîyı hânesinde bulup Meydân-ı lahme getürdiler...³⁹”

³⁸ *Vak'a-yı Sultân Mustafa*, 46b.

³⁹ *Nusretnâme*, s. 719.

f. Vak'a-yı Sultân Mustafa

“... bu tarafda Meydân-ı Lahm'da olan halk dahi bir güzel meşveret edüp İstanbul kâdisından mürâsele alup paşa-yı mezkûru şer'-i şerîfe da'vet edeler. Mürâseleyi bir ağacın ucuna yapışdırup ve cebeci bayraklarından bir bayrak ile vâfir halk “Allâh Allâh” deyüp Et Meydânı'ndan çıkup Dîvân Yolu'ndan Paşa Kapusu'na doğru yürüyüp ve yolda münâdîler nidâ itdirüp “ümmet-i Muhammed olan şer'-i şerîfe gelsün. Eğer gelmezse kendi kâfir, avreti boşdur ve yarın cum'a namâzı yokdur. Cum'a kılınmaz” deyüp nidâ ederek Paşa Kapusu'na varup paşayı talep edeler. Paşa ise geceden sarây-ı pâdişâhîde olup sarâyda olmadığı bildiklerinde bunlar dahi “çünkü bunda geldik gelin Paşa Kapusu'nda tomrukda olan mahbûsları halâs edelim” deyüp Paşa Kapusu'na yürüdükde içerüde olan iç oğlanı süfehâsından ba'zısı bunların üzerine tüfenk atup, bir iki cebeciyi kurşun ile urup, halk dahi hücum eylediklerinde, anlar da halkın bu gûne hücumun görünce tâkat getirmeyüp karârların firâra tebdil edüp paşanın sarâyını iç oğlanı “halk yağma ider” mülâhazasıyla yağma edüp, her biri bir taraftan çıkup firâr eylediler...⁴⁰”

f. Nusretnâme

“... Meydân-ı lahmde olan melâ'in-nekbetler habîr ü âgâh oldukları gibi İstanbul kâdisından mürâsele alup kâ'im-makâm paşayı şer'a da'vet fikriyle bir ağaç başına yapışdırup ve cebeci bayraklarından bir bayrak-ı hazele alup gülbâng çekerek ibtidâ Ağa Kapusu'na hücum ve bâb-ı mesdûdını binâ-yı nâmûsları gibi berbâd ve zindânında ne kadar mahbûs ü mescûn var ise cümlesin itlâk ve halka-i ittifâklarına zamm ü ilhâk ile teksîr-i sevâd-ı fitne vü fesâd eylediler ve andan dîvân yoluyla kâ'im-makâm paşa sarâyına doğru yürüyüp, yolda “ümmet-i Muhammed'den olan şer'a gelsün, yarın cum'a namâzı yokdur, kılınmaz” deyü nidâ iderek kâ'im-makâm paşa kapusuna varup paşayı talep eylediler. Etbâ'ı “dünki gün ahşam üzeri paşa, Sarây-ı hümâyûna gitdi, bunda yokdur” deyüb firâra başladılar. Ve bazıları dahi hâ'ifen yeterakkub kapuları dîvâr idüp hücum idenlere derûn-ı sarâydan “matlûbunuz olan paşamız henüz dahi sarâydan gelmedi niçün bu gûne bî-edeblik idersiz” deyüp vakti değil iken câ-be-câ sûret-i teşnî' ü itâb göstermeleriyle kâl [ü] kâl ve cidâl ve giderek harb [ü] kıtâle mübeddel oldu. Ez-kazâ tüfeng-endâzân-ı sarâydan birinin kurşunu bir cebeciye isâbet ve helâk itmeğin bu mâdde dahi ziyâde şiddet ü hiddetlerine bâ'is ü bâdî olup, her biri âteş-i

⁴⁰ Vak'a-yı Sultân Mustafa, 47b.

dâ'ıye-i intikâm ile kânûn-ı gayret-i câhiliyyeye sûz ü tâb ve sevdâ-yı feth-i tâb ile şemşîr-i şekâvetlerine gereği gibi âb [ü] tâb virdiler. Ve içerü girüp sarâyın zîr [ü] bâlâ ve esfel ve a'lâsından ne buldılar ise gâret eyleyüp ellerine giren fâhir semmûr kürkleri rîze rîze idüp beynlerinde iktisâm ve nisâb-ı fesâdı gereği gibi itmâm itdiler. Ve muhzır ağa habsinde dahi da'vâ-yı katl ve kısâs ile dest-i şüy-yı ümmîd-i halâs olan bir alay kâtil ve müfsidleri âzâd ile taltîf ve mukâbelesinde anlara dahi emr-i şekâvetde kendülere mütâba'at teklîf eylediler. ...⁴¹"

g. Vak'a-yı Sultân Mustafa

"...yollarına revâne olup gelürken yolda ocak ağaları ki, geceden hünkâr sarâyına da'vet olunmuşdı, anlar dahi paşanın fermânı mücebince sarây kapusuna gelüp içerüden sarây kapusun bunlara açmayup dururlardı, râst geldiklerinde bunları ahz itmeğe üzerlerine hücûm edince bunlar[un][?] altlarında yeğîn atları olup ata ökçe edüp bağçe kapusuna doğru firâr edüp, ammâ sekbânbaşı Hâşimzâde ihtiyâr âdem olmağla yukarı tarafa firâr edüp halk dahi ardına düşüp âhir kuyumcular içinde yetişüp mezbûrun atı sürçüp tekerlenmişdi. Anın için ahz olundu. Ba'dehu halk Hâşimzâdeyi tutup Meydân-ı Lahm'a İstanbul kâdîsının yanına oturdup "yine ağamızsın"

g. Nusretnâme

"...Ve andan Sarây-ı hümâyûn cânibine revân olup delâlet-i bedraka-i kazâ vü kader mukaddemâ Sarây-ı hümâyûna girecek ocak ağalarıyla Segbân-başı Murtaşâ Ağ'a'ya râstgele düşdiler. "Yeniçeri tâ'ifesi kendülerinin Sarây-ı hümâyûna duhûlden memnû' ve matrûd olmaları güçlerine gelüp ma'âzallâh vifâkları şikâka mübeddel olur ise bu hakâret senin yüzünden zuhûr eyledi deyü be-her-hâl ibtidâ fedâ-yı şemşîr-i intikâmları olacak benim" deyü bî-çâre Murtaşâ Ağ'a telâş-ı merg ile hazân-dîde berge dönüp hayret üzre iken kendülerin ahz [ü] giriftâr itmekliğe üzerlerine hücûm idüp sâ'ir eşhâsın cünbiş-i gadr ü sitizlerin gördükde bîm-i cân ile dâmen-i girîbânın

⁴¹ Nusretnâme, s. 720-721.

deyüp ağalığa kabûl eylediler...⁴²

bulamayup bi'z-zarûri tahlis-i nefis dâ'iyesiyle terk-i metânet ü vakâr ve Ayasofya Câmî'-i şerîfi yanında dîvân yoluna doğru firâr ve erâzil [ü] eşkiyâ dahi ardından revân, pîrliğinden nâşî süvâr olduğu dâbbeyi telâş ve helâktan bir hoşca kullanmak husûsunda âciz ve zebûn ve Tavukbâzârı kurbünde atı sürçüp mânend-i sâye-i ser-nigûn olup pençe-i husamâ-yı câna giriftâr ve Meydân-ı lahme azîmet emrinde bî-karâr ve İstanbul Efendisi yanına getirüp “yine ağamızsın” deyüp segbân-başılığa kabûl eylediler...⁴³

4. 2. Sekbanbaşı Haşimzade Murtaza Ağa'nın Katli

a. *Vak'a-yı Sultân Mustafa*

“...Bundan sonra halk Hâşimzâde'nin üzerine cem' olup dediler ki “çünkü ağamızsın tiz ol odalar kapusun açdır ve yeniçeri karındaşlarımız orta çadırlarile ma'an yeniçeri bayrakları ve yeniçeri ağası bayrağı taşra çıksun” deyüp üzerine ibrâm edince ol dahi “n'ola[?] ammâ bayrağımız yokdur” deyüp halkın gözüne karşı bir çukadâr çağırıp, biraz akçe virüp, “var bir ağa bayrağı dikdürüp getir” deyü çukadârın gönderüp ve meydân kapusun açdurup halk da kapu açıldığı görünce biraz emîn oldular...⁴⁴”

a. *Nusretnâme*

“... ve ol tâ'ife-i şekâvet-pîşenin mecmû'ı bir yere gelüp “elbette odalar kapusun aç ve ağa bayrağını ve yeniçeri karındaşlarımızı orta çadırlarıyla taşra çıkar” deyü bî-çâre Segbânbaşı Seyyid Murtazâ Ağa üzerine sell-i seyf cevâb virüp ibrâm eylediklerinde “ağa bayrağı bunda yokdur” deyüp bir çukadâr gönderüp kapuyı açdırdı...⁴⁵”

⁴² *Vak'a-yı Sultân Mustafa*, v. 47b.

⁴³ *Nusretnâme*, s. 721.

⁴⁴ *Vak'a-yı Sultân Mustafa*, v. 48a.

⁴⁵ *Nusretnâme*, s. 722.

b. Vak'a-yı Sultân Mustafa

“...ba'zı yeniçeri şebâzları dahi gelüp tâyife-i cebeciyâna haber verüp dediler ki “ister misiz ki yeniçeri taşra çıkup sizinle ma'an ola”, “belî, ya dahi ne isteriz” dediklerinde “imdi ma'lûmunuz ola ki, mâdâm ki Hâşimoğlu aradan kalkmaya bu iş olmaz” dediler. Bunlar dahi bu cevâb gûş edince “hakkan bu kelâm gerçektir” deyüp hemen Hâşimoğlu'nun üzerine cem' olup “ağa bayrakların çıkar ve yeniçeri çıksın” deyü ibrâm edince, yine avk u te'hîr silkine sülûk edince hemen tâyife-i cebeciyândan Kara Ali dimekle ma'rûf cebeci ki bundan akdem bir suç ile ahz olunup ağa kapusuna getirdiklerinde Hâşimoğlu “aslen cebeciyim” dediğini ısgâ etmeyüp dört yüz aded değnek urup kal'a-bend edüp üç mâh kadar mahbûs kalup bu vak'adan üç gün mukaddem halâs bulmuşdu. Ciğeri yanmış şahs hemen ileri gelüp yedinde olan tabancalı tüfengin karnına sıkup, biri dahi başına bir kılıç urup, düşüp cân çekişirken bir dahi eziyyet gelmesin deyüp kulağdan kulağa boğazlayup suffadan aşağı bıraktılar...⁴⁶”

b. Nusretnâme

“...yeniçeriden bir hâ'in cebeci tâ'ifesine “yeniçerinin taşra çıktığıun ister misiz” didi. “İsteriz” diyicek “mâdâm ki segbânbaşı sağ olub aramızdan kalkmadıkça husûl-i merâma vâsıl olamazsız” didüğü gibi hemân bî-çârenin üzerine yer yer havâle-i seyf-i gadr-ı hayf kılub ibtidâ cebeci tâ'ifesinden biri ki mukaddemâ ağa-yı mezbûr [ü] mezkûrı bir ednâ cürm için dört yüz değnek urup Boğazkesen Kal'ası'na sürmüş ve henüz geleli birkaç gün olmuşidi, yedinde olan tabancalıyı karnına sıkup biri dahi başına bir kılıç urup ve biri dahi kulaktan kulağa boğazlayup bu minvâl üzre câme-i hayâtını girîbân sabr-ı âşık gibi çâk ve ol baba-yı âlemi alâyiş-i ta'allukât-ı dünyeviyyeden pîr [ü] pâk eylediler. Ve hemân ol sâ'at yeniçeri bayrakları çıkup Meydân-ı lahmde nasb ve cebecilere mu'in ve yek-dil ü yek-cihet oldılar...⁴⁷”

⁴⁶ Vak'a-yı Sultân Mustafa, v. 49a.

⁴⁷ Nusretnâme, s. 722-723.

4. 3. Et Meydanı'nda Yaşanan Tartışmalar

a. Vak'a-yı Sultân Mustafa

“... bu arada meclisde hâzır olandan biri “bu gün cum'a namâzı kılınır mı” deyü ulemâdan istifsâr edince İstanbul'dan ma'zûl Ataullah Efendi cümleden mukaddem “yâ niçün kılınmaz? Yohsa pâdişâh azl olundu mu? Eğer azl olundu ise kılınmaz. Olmadı ise kılınır” dedikde meşâyihden biri dahi cevâb verüp “cum'anın farziyyetini inkâr etmeziz. Kılınmasa ne lâzım gelir?” dedikde ulemânın ba'zısı şeyhe itâb edüp “bu sana düşer kelâm değildir” dedikde suhtelerden biri hemen Ata Efendi'nin üzerine yürüyüp urmak kasd edince oda başılar tutup def' eylediler...⁴⁸”

b. Vak'a-yı Sultân Mustafa

“... Çünkü sabâh oldukda cemî'-i halk gürûh gürûh Meydân-ı Lahm'a cem' olup ve ulemânın sığâr ve kibârını Orta Câmî'e cem' ve hâzır edüp meşveret eylediklerinde halk, “emr-i şer', biz Allah'ın emrine kâ'îliz” deyüp feryâd eylediklerinde anlar dahi “ümme-i Muhammed! Cevâbınız nedir, söylen” dedikde “evvelâ nizâm-ı âleme hâlel veren müftîyi istemeziz ve sâniyâ pâdişâhımız tahta gelsün ve adl-i vedâd edüp zulm ve Müslümânlara te'addîyi def' eylesün ve beytü'l-mâl-i Müslimîn itlâf olunmasın ve askerî

a. Nusretnâme

“...bugün yevm-i cum'a olmağla Ayasofya hatîbiyle Sultân Mehmed mü'ezzinleri cem'iyete gelüp “cum'a namâzın kılalım mı” deyü su'âl idicek, İstanbul'dan ma'zûl Atau'llâh Efendi cümleden mukaddem “ya niçün kılmaız” diyicek halka bir gulgule düşüp meşâyihden biri dahi, “efendi böyle günde cum'a kılınmasa ne be'is var” didikde ulemânın ba'zısı şeyhe “bu sana düşer kelâm değildir” deyü itâb eyledikde suhtelerden biri Atau'llâh Efendi'yi urmak kasdıyla üzerine yürüdükde, odabaşılar men' [ü] def' eyledi...⁴⁹”

b. Nusretnâme

“... Ve yine bugün Meydân-ı lahmde cem' olan halk “biz Allah'ın emrine râzıyuz emr şer'in” diyerek feryâd [ü] figân iderek Orta Cami'de müctemi' olan sagîr ve kebîr ulemâ huzûruna vardıklarında anlar dahi “nedir matlûbunuz” diyicek “evvelâ nizâm-ı âleme hâlel viren müftî efendi didikleri herif ile oğullarını istemeziz ve pâdişâhımız hazretleri tahtına gelüp adl [ü] dâd idüp zulm [ü] te'addîyi def' [ü] ref' ve beytü'l-mâl-i müslimîni zabt ve itlâf idenlerin hakkından gelsün. İşte sözümüz budur, şer'i ise söylen”

⁴⁸ Vak'a-yı Sultân Mustafa, v. 50b.

⁴⁹ Nusretnâme, s. 724.

tâyifesine ulûfeleri vak[t]iyle edâ olunsun ve hazîne cem' olunup etrâfdan düşman zuhûr edicek hazîne hâzır ve âmâde olsun. Mâl-ı mîriyi sirka iden fesekanın her vechile haklarından gelinsin. Emr-i şer'. Bu cevâbımız fi'l-vâkı' şer'î ise şer'-i şerîfe kâyiliz. Allâhu te'âlâ şer'-i şerîfe zevâl vermesin” deyüp feryâd eylediler. Ulemâ efendiler dahi müzâkere edüp “fi'l-vâkı' hakk-ı yedlerinde şimdiki hâlde sefer yok ve kula dahi ulûfe bu gün verile bu halkın cevâb[1] hakkıdır” dediler. Bundan sonra ulemâ cevâb verdiler ki “ümme-i Muhammed! Bu sizin cevâbınızı bir arz yazalım ve cem' ocaklar ve ulemâ efendiler mührleyüp pâdişâha i'lâm idelim. Görelim taraf-ı pâdişâhiden ne güne haber zuhûr ider” dediklerinde cümlesi bu kavle râzı olup arz yazılmak üzere üzere ittifâk eylediler...”

“... Bundan sonra arz yazılmak tedârikinde ve bu güne tahrîr itdiler ki, “cemî'-i ulemâ efendilerin ve ocakların cümlesi ve sâ'ir nâs mecmû'u şevketlü pâdişâhımızın İstanbul'a teşriflerini ricâ ve niyâz ederler” deyü tahrîr olundukda, arz da bu minvâl üzere taşrada halkın huzûrunda kırâ'at olundukda arzın mefhûmı mâ'lûmları olıcak yek-parça bir ağızdan “hayır hayır bu güne arz istemeziz” ve “arz[1] bizim dediğimiz üzere tahrîr edin” deyüp evvel tahrîr olunan arzı yırdılar ve kendüleri

didiler. Ulemâ efendiler dahi “şer'îdir, cevâbınıza göre arz yazalım ve cümle ulemâ ve meşâyih ve ağavât mühürleyüp pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerine gönderelim. Taraf-ı âlilerinden ne güne haber zuhûr ider görelim” dimeleriyle bu tedbire râzı oldılar ve cümlemin ağzından “ancak pâdişâhımız hazretlerinin İstanbul'a teşriflerin recâ vü niyâz ideriz” sözi tahrîr olduğu erâzil ü eşkiyanın mâ'lûmları olucak “hayır, hayır böyle arz istemezüz. Bizim murâdımız üzere yazın” deyüp evvel tahrîr olunan arzı pâre pâre eylediler. Ve bu minvâl-i muharrer üzere tahrîr itdirdiler ki müftî efendi ve oğulları ve tevâbi'i mahbûsen bu cânibe gönderilüp ve pâdişâh hazretleri dahi beş güne değin bu cânibe gelüp müctemî' olan ibâdullâhın hıdmetlerin göre ve eğer gelmez ise de kendüdeki emâneti bu tarafa göndere vesselâm. Ulemâ ve sâ'ir a'yân dahi bu sözde havfa düşüp firâr sadedinde oldukların erâzil ü eşkiyâ hiss ü idrâk itmeleriyle bi'l-ittifâk “bunlar Orta Cami'de olmaz, hemân taşra çadırlarımıza çıkarup habs idelim” deyüp sıgâr ve kibâr mevcûd ulemâyı Orta Cami'den kaldırıp kendü çadırlarına nakl ve etrâfını muhkem ihâta idüp bellerinde seyfleri, ellerinde tüfengleri ve hevânın harâretiyle bir mertebe siklet virdiler ki vasf olunmaz.⁵¹”

⁵¹ Nusretnâme, s. 728-729.

murâdları üzere tahrîr etdirüp bu minvâl üzere ki “işbu arz vusûlünde müftî ve tevâbi‘âtını habs edüp ve beş güne dek bu tarafa gelüp ümmet-i Muhammed’e yetişesin. Eğer gelmez isen emâneti bu tarafa gönderesin, ve’s-selâm”. Ulemâ efendiler çünkü halkdan bu cevâbı işitdiler havfa düşüp kimi firâr sad[ed]inde olmağla, halk bunların vaz’ından haberdâr olup, “bunlar bu câmi‘de olmaz. Hemen taşrada, çadırlarda ümmet-i Muhammed ile ma‘an bile olsunlar” deyüp mevcûd bulunan ulemâ efendileri bir orta çadırının altına koyup ve etrâfını cemî‘-i killet ihâtâ edüp, havâ da gâyet harâret üzere bir mertebe sıklet çekildi ki hiç ömürlerinde belki görmemişler...⁵⁰”

Özellikle İstanbul’da yaşanan hadiselerle ilgili olarak iki metin arasındaki benzerlikleri gösteren bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Öyle anlaşılıyor ki, Silahdar Mehmed Ağa, tam manasıyla vakıf olmadığı isyanın başlangıç süreci ile ilgili olarak bir kaynağa başvurma ihtiyacı hissetmiştir. İsyanın Edirne’deki tezahürlerini kendisi o esnada orada olduğu için oldukça canlı ifadelerle ve detaylı bir biçimde anlatabilme imkanına sahip olan Silahdar, İstanbul hadiseleri için kurgusunu yapabileceği detaylardan yoksundur. Rahîki Ali Çelebi’nin metni, ona hadiselerin gidişatına dair aradığı detayları verebilecek evsafdır, bu yüzden Silahdar bu metinden genişçe istifade etmiştir.

Silahdar’ın, şahit olmadığı hadiseleri aktarırken bir kaynağa başvurusu elbette ki kabul edilebilir bir durumdur. Buna karşın yukarıda da ifade olduğu üzere zaman zaman kaynaklarını zikreden Silahdar, bu defa kaynağını neden zikretmemiştir? Bunun cevabı her iki müellifin İstanbul’daki isyan sürecine bakışlarında gizlidir. Rahîki Ali Çelebi’nin metni okunduğunda, onun, İstanbul’daki isyan sürecinde yaşanan taşkınlıklar dolayısıyla zaman zaman olumsuz olarak yorumlanacak ifadeleri olmakla

⁵⁰ *Vak‘a-yı Sultân Mustafa*, 50a-50b.

birlikte, genelde isyancılara karşı hasmane bir tavır takınmadığı görülür. Öyle anlaşılıyor ki, II. Mustafa ve Feyzullah Efendi'nin devleti idare ediş biçimi ve sultanın sürekli Edirne'de bulunması hususları tıpkı isyancılar gibi Rahîki Ali Çelebi tarafından da olumlu karşılanmamaktadır. Bu yüzden isyancılara yönelik kullandığı çok fazla olumsuz sıfat yoktur. Hatta Haşimzâde'nin katli örneğinde de görüldüğü üzere, sekbanbaşını karnından vuran kişiyi “ciğeri yanmış şahıs” olarak niteler, onun boğazını kesen kişinin ise bu eylemini “can cekişirken bir dahi eziyyet gelmesin” diye yaptığını belirtir ve bir anlamda bu eylemleri meşrulaştırır.

Öte yandan Silahdar'ın isyancılara kızgınlığının geçmediği görülmektedir. Hadisenin üzerinden neredeyse yirmi yıl geçtikten sonra tarihini tamamlamış olduğu halde isyancılara karşı kullandığı olumsuz sıfatlar metnin genelinde göze çarpmaktadır. Bu kızgınlığın nedeni belki de bu isyan sonrasında yaşanan taht değişikliğinin ve onunla ilintili olarak yaşananların kendisine ikbal kapılarını kapaması ve erkenden emekliye ayrılmak zorunda kalmış olmasında aranabilir. Bu yüzden isyancılara her fırsatta hakaretler ve beddualar etmekten geri durmaz. Böyle bir hissiyata sahip bir müellifin kendisinin tam aksi bir bakış açısıyla hadiseleri ele alan başka bir müellifi mehaz olarak almak ve adını zikretmek istemediği anlaşılmaktadır.

Silahdar, yine aynı hissiyatla *Vak'a-yı Sultân Mustafa*'da geçen bazı ifadeleri sansürlemiş ya da daha yumuşak bir ifadeyle metnine almamıştır. Buna bir örnek olması açısından, 4.1.d.de verilen alıntıya bakabiliriz. *Vak'a-yı Sultân Mustafa*'da yer alan isyan eden cebecilere ait “... ümmet-i Muhammed. Bizim şer'le da'vâmız vardır. Emr-i şer'. Bize mu'în olun, pâdişâhımızı bulalım ve zulmü ve fesâdı ortadan kaldıralım. Bir alay fâsık ortalığı almış. Kendileri şeklen Müslümân içerüleri Kızılbaşdır...” ifadesi Silahdar tarafından “... ümmet-i Muhammed kimseye zarar [u] ziyânımız yok, ancak şer'le da'vâmız var bu Devlet-i Osmâniyye hâyinlerin istemeziz, siz de bize mu'în olun...” şeklinde değiştirilmiş, *Nusretnâme*'de onların “zulm u fesâdı ortadan kaldırma” retorikleri ile Feyzullah Efendi ve hizbine yönelik, “fâsık”, “şeklen müslümân” ve “kızılbaş” ifadelerine yer verilmemiştir. Aynı yerde, Rahîki Ali Çelebi, herkesin “... “Allâhu te'âlâ işinizi âsân ede” deyüp du'â ederek bunların ardınca ma'an Meydân-ı Lahm'a ...” gittiğini yazarken, Silahdar ise bu herkesi “... seyirci nâmına ba'zı erâzil ü eşhâs ...” olarak nitelemiştir.

Benzer bir durum, 4.1.e.'de verilen alıntılar için de geçerlidir. Rahîki Ali Çelebi, metninde sık sık sâdâtın isyana desteğine vurgu yapar. Burada da, isyanın hemen başlangıcında seyyidlerin isyana dahilleri ve içlerinden bir seyyidin “... başından tülbendini çıkarup ortasından diküp bir ağacın ucuna bağlayup “Allâh Allâh” deyüp bayrağı alup Sultân Mehmed Câmî'ine doğru

yürüyüp...” isyan ateşini daha da alevlendirdiğini ve halkın isyancılara rağbetinin daha da arttığını yazar. Silahdar, *Nusretnâme*'de, seyyidlerin isyana dahline dair çok ihtiyatlı bir dil kullanırken, bu örnekte, seyyid, “..biri ...” olmuş, isyana destek veren halk da “gürûh-ı mekrûh”a dönüşmüştür. Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

Yukarıdaki örneklerin gösterdiği gibi Silahdar'ın *Nusretnâmesi*'nde Rahiki Ali Çelebi'nin *Vak'a-yı Sultân Mustafa* adlı eserinden Edirne vakası anlatısını oluştururken istifade ettiği açıktır. Bir askeri isyan şeklinde başlayan bu hadiselerle kısa bir süre sonra İstanbul halkı tüm bileşenleriyle iştirak etmiş, Rahiki Ali Çelebi de bu isyanı, henüz uzun vadeli sonuçlarının tezahür etmediği bir anda kaleme almıştır. Bu yüzden, kullanmış olduğu dil isyancıların içerisinde bulunduğu hali daha yalın bir biçimde betimleyici evsafıdır. Buna karşın, Silahdar, yukarıda izah edilen durum dolayısıyla, isyancılara kızgındır. Tarihini kaleme alırken, İstanbul hadiseleri için bütünlüklü bir kaynağa duyduğu ihtiyaç onu İstanbul'daki hadiselerin bir biçimde içerisinde yer alan Rahiki Ali Çelebi'nin eserine götürmüş olmalıdır. Orada kullanılan dil Silahdar'ın hadiselerle bakış açısına tamamen ters olduğundan ondan istifade ettiği halde kaynağını hiçbir şekilde zikr yahut ima etmemiştir. Netice itibariyle iki metin arasındaki benzerliğin yoğunluğu, Silahdar'ın kendi kurgusunu yaparken tamamen Rahiki Ali Çelebi kurgusunu takip etmesi, fakat onun isyana bakışını yansıtıcı ifadelerini sansürlemesi ve hiçbir şekilde kaynağına yönelik bir imada bulunmaması yukarıda çerçevesi çizilen yaklaşıma muvafık bir biçimde bir intihalin varlığını iddia etmemize olanak sunmaktadır.

Kaynakça

- ABOU-EL-HAJ, Rifa'at Ali, *The 1703 Rebellion and The Structure of Ottoman Politics*, Leiden, 1984. Türkçesi *1703 İsyanı ve Osmanlı Siyasetinin Yapısı*, çev. Çağdaş Sümer, Ankara, 2011.
- ANDREASYAN, Hrand D., “Balatlı Georg'a Göre Edirne Vakası”, *Tarih Dergisi*, c. XI, İstanbul, 1969, s. 47-62.
- Anonim *Osmanlı Tarihi (1099-1116/1688-1704)*, yay. haz. Abdülkadir Özcan, Ankara, 2000.
- BABINGER, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, Ankara, 1992, s. 265-266.
- BLOCHET, E[dward], *Bibliothèque Nationale, Catalogue des Manuscrits Arabes Nouvelles Acquisitions (1884-1923)*, Paris, 1925.
- ÇABUK, Vahid, “Nusretnâme'nin Kaynaklarından Tarih-i Seferü'l-Basra”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, s. 15, İstanbul, 1997, s. 321-380.
- Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât, Tahlil ve Metin (1066-1116/1656-1704)*, haz. Abdülkadir Özcan, Ankara, 1995.
- DURMUŞ, İsmail, Mustafa Uzun, “İktibas”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 22, İstanbul, 2000, s. 52-54.

- DURMUŞ, İsmail, "İntihal", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 22, İstanbul, 2000, s. 347-350.
- ERDEM, Hakan, *İstanbul Üniversitesi Bilim Etiği Günü, Bildiriler*, İstanbul, 2011, s. 23-57.
- GÜNDOĞDU, Raşit, "Uşşakîzâde İbrahim Hasib Efendi Gözüyle Edirne Vakası, *Erzurumlu Şeyhulislam Seyyid Fezullah Efendi Sempozyumu (31 Ekim-2 Kasım, Erzurum) – Tebliğler*, ed. Ömer Kara, Erzurum, 2015, s. 181-185.
- "Kusursuz İntihal Yoktur": Nizâm-ı Cedîdle İlgili Bir Risale Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Risalesine Nasıl Dönüştü? – bisavblog.
- KOÇOĞLU, Turgut, "Şefik-nâme, Şefik-nâme Şerhi ve Edhem ü Hü mâ Mecmuası (İnceleme-Tenkitle Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)", Yüksek Lisans Tezi, Kayseri Üniversitesi, 2004.
- KÖPRÜLÜ, Orhan F., "Râşid Tarihi'nin Kaynaklarından Biri: Silahdâr'ın Nusretnâmesi", *TTK Belleten*, XI/43, Ankara, 1947, s. 473-487.
- KÜTÜKOĞLU, Bekir, *Katib Çelebi'nin "Fezlekesi"nin Kaynakları*, İstanbul, 1974.
- KÜTÜKOĞLU, Bekir, "Vekayinüvis", *İslam Ansiklopedisi (MEB)*, c. 14, 1979, s. 271-287.
- Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, yay. haz. Nuri Akbayar, c. IV, İstanbul, 1996.
- Müminzâde Seyyid Ahmed Hasib Efendi, *Ravzatü'l-Küberâ, Tahlil-Metin*, yay. haz. Mesut Aydınar, Ankara, 2003.
- Naîmâ Mustafâ Efendi, *Târih-i Na'îmâ (Ravzatü'l-Hüseyn fî Hulâsati Ahbârî'l-Hâfıkayn)* haz. Mehmet İpşirli, c. IV., Ankara, 2007.
- Osman-zade Ahmed Taib, *Kitâb-ı Edirne Vakası*, haz. Süleyman Lokmacı-Rukiye Özdemir, İstanbul, 2021.
- ÖZCAN, Abdülkadir, "Silahdar Mehmed Ağa", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 37, İstanbul, 2009, s. 194-197.
- Râşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Asım Efendi, *Târih-i Râşid ve Zeyli*, haz. (Abdülkadir Özcan vd.), c. I, İstanbul, 2013, s. XXVIII.
- SEVİNÇ, Tahir, *1703 Edirne Vakası*, İstanbul, 2019.
- Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, sad. İsmet Parmaksızoğlu İstanbul, 1962.
- Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme: İnceleme-Metin (1106-1133/1695-1721)*, haz. Mehmet Topal, Ankara, 2018.
- Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Silahdar Tarihi*, yay. haz. Ahmed Refik, c. I, İstanbul, 1928.
- Şefik Mehmed Efendi, *Şefiknâme*, İstanbul, h. 1282.
- ŞEN, Gül, "Das Ereignis von Edirne (1703): Astrologie als Strategie zur Herrschaftslegitimation und Kontingenzbewältigung", *Das Mittelalter*, c. 20(1), 2015, s. 115-138.
- TERZİOĞLU, Derin, "Bir Tercüme ve Bir İntihal Vakası: Ya da İbn Teymiyye'nin *Siyâsetü's-Şer'iyye*'sini Osmanlıcaya Kim(ler), Nasıl Aktardı?", *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları*, c. 31/II, Cambridge, 2007, s. 247-275.
- TOPAL, Mehmet, "Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, Nusretnâme, Tahlil ve Metin (1106-1133/1695-1721)", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2001.
- Uşşakîzâde es-Seyyid İbrâhîm Hasib Efendi, *Uşşakîzâde Târihi*, haz. Raşit Gündoğdu, c. II, İstanbul, 2005.